

GENTSE PROFESSOREN IN DE RECHTEN EN DE LETTEREN

R.C. Van Caenegem

Deel 3 In het doctoraat rechten (1948 – 1951)

In dit deeltje begeven we ons van de kandidatuur naar het doctoraat Rechten, waar ik enkele eminente professoren leerde kennen.

ALBERT KLUYSKENS

Albert Kluyskens (1885 – 1856) was geboren in het idyllisch vooroorlogse Landegem en liep school op het Sint-Barbaracollege. Hij behaalde zijn doctoraat in de Rechten te Gent, waar hij in 1923 docent werd, het begin van een vruchtbare loopbaan die hij in 1950 met het rectoraat van de Universiteit bekroonde. Hij was de auteur van de gezaghebbende meerdelige *Beginselen van Burgerlijk Recht*, en een pionier van de Nederlandse rechtstaal in België. Kluyskens gaf les over de Verbintenissen, d.i. Boek III van de *Code civil* van 1804, het kernstuk van het burgerlijk recht. Het desbetreffende leerboek was een zware dobber van 665 blz. (5e druk, 1948, dl. I van de *Beginselen*). Het was een zware brok, niet alleen door zijn omvang, maar ook door de subtiliteit van sommige *distinctiones*, zoals in de Afdeling over *Deelbare en ondeelbare verbintenissen*, die ons petje te boven ging. Mijn exemplaar is nog steeds in mijn bezit, rijk aan onderstrepingen, nota's en marginale toelichtingen. De auteur zelf beseftte het probleem want op blz. 260 schrijft hij "Dit onderwerp, zoals het in het Burgerlijk Wetboek voorkomt, is in vele opzichten zeer duister".

Kluyskens was zeer klein van gestalte en stak bij het lesgeven nauwelijks uit boven zijn lessenaar. Hij was al 63 jaar oud en ouderwets gekleed, steeds met een dasspeld met een grote diamant en een zwarte wandelstok met een zilveren knop. Hij illustreerde zijn exposé met de presentatie van casus uit zijn advocatenpraktijk en vergastte ons van tijd tot tijd op een welkome vrolijke anekdote. Telkens als ik voorbij zijn borstbeeld in de bibliotheek van de Fa-

culteit loop, kijk ik met enige verwondering naar dat stenen hoofd, dat ik zo goed in levende lijve heb gekend al docerend en examinerend (soms denk ik daarbij aan *l'Uom di sasso* (de stenen man) uit Mozarts Don Giovanni, maar dan zonder diens dreigende taal). Kluyskens was zwijgzaam en streng op het examen: hij was even weinig kwistig met punten als met woorden. Hij liep niet over van *the milk of human kindness*. Toen Strubbe me, als student, had meegenomen naar de Faculteitskamer voor een rustig gesprek, stuurde Kluyskens een bediende met de boodschap dat studenten er niet toegelaten waren en ik verwacht werd het lokaal te verlaten – een nodeloos onvriendelijk gebaar.

Kluyskens was actief in de politiek, katholiek volksvertegenwoordiger in 1936-46 en senator van de Christelijke Volkspartij in 1946-56 en had grote belangen in de katholieke krant *De Gentenaar*; die op 31 december 1943 door de bezetter opgeheven werd en opnieuw verscheen op 7 september 1944. Dat twee zo verschillende figuren als Albert Kluyskens en René Dekkers konden samenwerken in één zelfde Faculteit blijft mij verbazen.

Tot slot nog iets uit de *petite histoire*. Ik heb vermeld dat Kluyskens in 1923 docent is geworden, belast met een cursus Algemene Grondbeginselen van Hedendaags Burgerlijk Recht, een terrein waarop hij grote bevoegdheid had, maar tevens voor de cursus Historische Inleiding tot het Burgerlijk Recht, hoewel hij geen diploma had in de Geschiedenis en helemaal niet werkzaam was als historicus. Dit tweede op zich niet zo belangrijk vak was noodzakelijk voor een voltijdse leeropdracht – een wens van de Faculteit. Er was echter een tegenkandidaat, niemand minder dan Kluyskens' tijdgenoot François Louis Ganshof, doctor in de Rechten maar ook doctor in de Geschiedenis en actief op rechtshistorisch gebied. Objectief gezien was hij duidelijk *the right man in the right place* voor de rechtshistorische cursus. Toen hij echter vernam dat de benoeming van Kluyskens grote kans maakte te Brussel is hij zelf naar het Ministerie getrokken om zijn zaak te bepleiten. Hij werd er ontvangen door een ambtenaar aan wie hij zijn titels voorlegde en argumenteerde dat Kluyskens geen enkele wetenschappelijke titel had voor het rechtshistorisch vak, waarop het cynische antwoord volgde: “Est-ce que c'est nécessaire?” Blijkbaar niet, want Kluyskens werd benoemd. Het verhaal krijgt echter nog een staartje: bij Koninklijk Besluit van 8 november 1955 werd Ganshof alsnog in de Faculteit Letteren en in de Faculteit Rechten benoemd voor de begeerde cursus die hem in 1923 was ontfutseld door zijn rivaal, die op 7 september 1955 emeritus was geworden. Hoe een dubbeltje rollen kan!

JULES SIMON

Jules Simon (1881 – 1952) was een eminente rechtsgeleerde die strafrecht en strafprocesrecht doceerde. Over zijn persoonlijke achtergrond wisten wij – buiten het feit dat hij raadsheer was in het Hof van Cassatie – zo goed als niets. Dat zijn huis in Leuven, waar hij rechter was, in augustus 1914 in vlammen was opgegaan, dat hij in 1942 door de bezetter was gearresteerd omdat hij als rechter te Brussel een Duits besluit onwettig had verklaard, dat hij voorzitter was van de Commissie der Oude Wetten en dat hij in 1938 de eerste Voorzitter was geworden van de pas opgerichte School voor Criminologie – dat was ons allemaal onbekend. Voor ons, studenten, was hij een oude man met een voorvaderlijke lange baard, als een profeet uit het Oude Testament. Hij las voor uit zijn leerboek van strafprocesrecht op een eentonige manier en eindigde mechanisch aan het einde van een bladzijde om een week later op de volgende bladzijde de zin te vervolledigen. Geen wonder dat zijn auditorium zeer dun bezet was, want we konden zijn leerboeken best zelf thuis lezen. Aangezien hij zeer zelden opkeek bij de les wist hij eigenlijk niet hoe weinigen aanwezig waren. Eens is dat misgelopen en werd hij geconfronteerd met een bijna lege zaal. Hij heeft dan een van de aanwezigen, mijn studiegenoot en latere buurman Felix de Hemptine, berispt, die terecht antwoordde: “Maar, Professor, ik ben aanwezig. Anderen verdienen uw berisping” maar die anderen waren er juist niet.

Hoewel een autoriteit voor de Nederlandse rechtstaal, was Simon duidelijk Franstalig en had moeite met een woord als billijkheidsbeginsel. Hierbij bleef hij herhaaldelijk haperen bij de eerste lettergreep, wat hem het spottend verwijt kostte van “oude geilaard”. Hij liet het allemaal over zich heen gaan en was de goedheid zelf voor zijn leerlingen. Gedurende tientallen jaren had hij nooit een “onvoldoende” gegeven en toen hij in het 29ste jaar van zijn professoraat een student 9 op 20 gaf leidde dit in de examencommissie tot verwondering. Wat was er gebeurd? Wat was plots misgelopen? Albert Kluyskens gaf het antwoord: “Het is om de verjaring te stuiten”. Inderdaad, het Romeinse recht kende de *longissimi temporis praescriptio*, een verjaring van dertig jaar die dus nog in het 29ste kon gestuit worden. Dit grapje werd door de juristen met een glimlach begroet, des te meer daar Kluyskens niet meteen als een grappenmaker bekend stond.

Strafrecht was, hoe kon het anders, een vervelende materie: een lijst van misdrijven en straffen. Soms kwam een interessant aspect ter sprake, zoals de problemen rond de strafbare poging. Wanneer een inbreker op straat wordt betrapt met een ladder, is dat een strafbare poging? Of alleen wanneer hij de

ladder bestijgt? Of wanneer hij over het muurtje is geklommen? En wat met een poging tot vruchtafdriving op een niet zwangere vrouw?

Het strafprocesrecht was interessanter want daar stond o.m. de discussie rond het Hof van Assisen op het programma, waarvan Professor Simon geen voorstander was. Ook leerden we daar het belang kennen van procedurefouten. Zo herinner ik me het extreme geval van een assisenproces dat door het Hof van Cassatie werd nietig verklaard omdat de griffier had opgetekend dat de getuige “de gebruikelijke eed” had afgelegd, terwijl hij de *ipsissima verba* van de eedformule voluit had moeten registreren!

Bij K.B. van 1 september 1932 werd Jules Simon ook belast met “de praktische oefeningen behorende bij de cursus in het strafrecht en de strafveroordening”. Ik heb één van die praktische oefeningen bijgewoond: de lesgever bracht een dikke procesbundel mee, maakte hem open en toonde ons een aantal akten, waarna hij de bundel weer dichtknoopte en naar huis ging. Het was geen oefening geworden en zeker geen praktische. Jules Simon is in 1952, nauwelijks 71 jaar oud, te Brussel overleden. Hij werd algemeen geprezen en betreurd.

JEAN VAN HOUTTE

Jean Van Houtte (1907 – 1991) was leerling van het Sint-Barbaracollege en zoon van de historicus professor Hubert Van Houtte (auteur van een onuitgegeven *Mémoire* tegen de vernederlandsing van de Gentse Universiteit). Hij was doctor in de Rechten van Gent, maar begon zijn universitaire carrière in 1931 als docent te Luik, waarop zijn benoeming te Gent volgde in 1937. In ons 3de doctoraat, 1950-51, gaf hij les in Fiscaal Recht, een briljante duidelijk hoogbegaafde professor. Wij apprecieerden zijn (niet in boekvorm uitgegeven) cursus omdat hij daar, in 200 blz., de essentiële grondbeginselen helder en beknopt analyseerde. De Leuvense studenten benijdden hem ons want hun fiscalist, Professor Prosper Thuysbaert, gebruikte een leerboek van 900 blz., overwoekerd door details.

Jean Van Houtte was in onze tijd Minister van Financiën (1950-52) en van 1952 tot 1954 Eerste Minister. Toch slaagde hij er dikwijls in de maandagmorgen les te komen geven. De studenten stonden op de uitkijk in de Universiteitstraat en wanneer ze de ministeriële auto zagen arriveren, brachten ze ons het goede nieuws: “Het is Van Houtte zelf”: hij werd op applaus onthaald. We waren geflatteerd een zo eminente persoonlijkheid als prof te hebben. Zo

gelukkig en succesrijk Van Houttes leven was, zo triestig was zijn levenseinde. In zijn 84ste jaar, werd hij nabij zijn huis in Brussel op het voetpad aangereden en gehospitaliseerd, maar de beste zorgen konden niet baten en op 23 mei 1991 is hij vertrokken naar “the land from whose border no traveller returns”. Een illustere Gentenaar had ons verlaten.

EGIED SPANOGHE

Egied (Guido) Spanoghe (1910 – 1994) behoorde tot de jongere generatie lesgevers en gaf in het 3de doctoraat de cursus Internationaal Privaatrecht (I.P.R.). Elk land had zijn nationaal recht, maar mensen trouwden over de grenzen, hadden eigendommen in verscheidene landen en raakten betrokken bij ongevallen in het buitenland: welk recht was toepasselijk? Dit *conflict of laws* was een oud zeer in Europa en de rechtsleer had fundamentele regels geformuleerd, zoals ‘de klager volgt de beklagde’ en ‘de plaats bepaalt de vorm van d akte’ maar er bleven nog toepassingsgevallen op te lossen. Advocaten en rechters hadden niet alleen te maken met de regels van het I.P.R., ze moesten ook kennis nemen van het recht van de betrokken landen. Zo kon men bijv. in sommige staten van de Verenigde Staten van Amerika bij volmacht huwen, maar in andere niet, met alle gevolgen van dien.

Spanoghe deed zijn best om ons in dit labyrint wegwijs te maken, wat een moeilijke opdracht was. We brachten daar begrip voor op en respect. Zoals we ook respect hadden voor het feit dat hij, die ook Germaanse filologie had gestudeerd, tijdens de oorlog voor het *Kriegsgericht* in het Duits had gepleit voor landgenoten die in aanvaring waren gekomen met de bezetter.

Ik had persoonlijk ook respect voor de wijze waarop hij, als krijgsauditeur in het proces wegens collaboratie van Hendrik Elias, was opgetreden (proces dat ik als student in 1947 heb bijgewoond). Ik was onder de indruk van de sereniteit en waardigheid in het Gentse Justitiepaleis: de woordenwisseling tussen de openbare aanklager Spanoghe en de beklagde Elias geleek soms eerder op een geleerde *disputatio* over het wezen van de staat en het recht van de burgers om grondwettelijke veranderingen na te streven.

Een examen bij Spanoghe was een belevenis. Hij confronteerde de student met een (naar zijn gevoel) eenvoudige casus. Een man en een vrouw van verschillende nationaliteit waren gehuwd ergens in een ambassade. De man was getrouwd geweest en had een zoon, de vrouw niet, maar had een onwettige dochter. Beiden hadden eigendommen in verschillende landen, waaronder Zwitserland. Ze kregen een kind, maar na enkele jaren overleed de echtge-

noot. Wat moest er volgens de wet gebeuren met de nalatenschap? Toen de verbouwereerde student dit kluwen niet kon ontwarren, reageerde de professor niet met een verwijt, maar vroeg zich op klagende toon af, “more in sorrow than in anger”, waartoe al zijn lessen en inspanningen hadden gediend. Ontmoedigd verliet hij de examenzaal, de ondervraagde van de hand Gods geslagen achterlatend.

Professor Spanoghe was jaren lang een voortreffelijk ondervoorzitter van de Raad van Beheer van de Universiteit, van 1966 tot 1970 decaan van de Rechtsfaculteit en in 1969 was hij kandidaat voor het rectoraat. Hij kreeg veel stemmen van het professorencorps, maar zijn tegenkandidaat, Daniël Vandepitte, behaalde de meerderheid en werd rector voor vier jaar. Het was de eerste maal in de geschiedenis van de Universiteit dat een ingenieur, professor in de Faculteit der Toegepaste Wetenschappen, dit hoge ambt bekleedde.

Rond die tijd heb ik veel contact gehad met Spanoghe, o.m. bij hem in Evergem, in het huis met de grote tuin. Hij was een aangename gesprekspartner, steeds constructief en op zoek naar de beste oplossing voor onze Alma Mater. Hij kon wel overkomen als een *Prinzipienreiter* (hij was tenslotte krijgssauditeur geweest). Voor ik docent werd had ik een wedde als faculteitsgeaggregeerde en een aanvullende wedde van het Nationaal Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek, maar toen ik in 1960 docent werd viel die bijkomende wedde, volgens het toenmalige reglement, weg, zodat mijn totaal inkomen achteruitging. Ik vond het abnormaal door een bevordering verlies van inkomen te ondergaan en kaartte mijn probleem aan bij Professor Spanoghe, die van oktober 1959 tot september 1961 (voor de tweede maal) Ondervoorzitter was van de Raad van Beheer. Hij kon echter niets voor mij doen: de wet was de wet. Kort daarna vernam ik dat Luik voor een collega die precies in dezelfde omstandigheden verkeerde, wel “iets had gedaan”: hij was nl. dadelijk tot hoogleraar bevorderd, de fase van het docentschap overslaand.

Egied Spanoghe is op 23 november 1994, op 83 jarige leeftijd te Evergem schielijk overleden, aan het werk in zijn geliefde tuin. Met hem was een man heengegaan die zich ten volle had ingezet voor de Gentse Universiteit.